

شهرداران قم از ابتدای
تأسیس بلدیة تا اکنون

اخلاق مهندسی: مسائل
مربوط به تغییر مهندس پروژه

بررسی مسائل شهری قم در
گفت‌وگو با مهندس محسن بهشتی

عمران

زلزله ترکیه، آینده‌ای دور یا نزدیک
برای دیگر کشورها، آماده‌ایم؟

- فصلنامه اختصاصی صنعت ساختمان
- سال هشتم | زمستان ۱۴۰۱
- ۶۰ هزار تومان

۲۲

زلزله ترکیه ۱۷ بهمن ۱۴۰۱، منطقه ختای
عکاس: حلیه هکل اوغلو

عمران نامه

فصلنامه اختصاصی صنعت ساختمان / استان قم
سال هشتم | شماره بیست و دوم | زمستان ۱۴۰۱

صاحب امتیاز و مدیر مسئول: محمد رضا یزدانی صابونی

سرمدیبر: محمد رضا یزدانی صابونی

دستیار سردیبر: مهرداد صادقی

همکاران این شماره: علی اسماعیلی | ابوالفضل الهی منش
عاطفه تردست | سعید خلیلی قمی | مجید داداش نژاد
مهدی عبدالحسینی | مهدی علیرضایی | مهدی قربان پور
سعید قربانی | حمیدرضا کربلایی | سیدحمید لاجوردی
سیدمحسن محسنی | رضا محمدی | ابوالقاسم معزی
حسین مقیمی | محمد مهدی هادی به | عطیه یزدانی

طراح گرافیک: سید حسین موسی زاده

لیتوگرافی و چاپ: گلها

نشانی دفتر فصلنامه: قم، بلوار جمهوری اسلامی،
کوچه ۵۲، پلاک ۲۰، طبقه ۲

۰۲۵ - ۳۲۶۱۷۴۰۹

پذیرش آگهی: ۰۹۳۰۹۲۹۱۰۸۷

omrannameh@gmail.com

@omran_nameh

@omrannameh

- نسخه الکترونیکی: taaghche.ir/publisher/198

- فصلنامه عمران نامه نشریه‌ای تخصصی در زمینه مباحث
مرتبط با ساختمان است که با رویکرد آموزشی، علمی و
اطلاع‌رسانی فعالیت می‌کند.

- مسئولیت درستی و اصالت مقالات و آثار با نویسندگان و
صاحبان آن است.

- درج گزارش‌ها و آگهی‌های تبلیغاتی الزاماً به معنای تایید
کیفیت محصولات و یا خدمات نیست.

- عمران نامه در ویرایش و اصلاح مطالب ارسالی آزاد است.

- نقل مطالب تولیدی این نشریه، فقط با ذکر منبع بلامانع است.

- تکثیر و تجدید چاپ مطالب به هر شیوه از جمله الکترونیکی
ممنوع است، مگر با اجازه کتبی هم‌زمان صاحب اثر و

عمران نامه. استناد به بخش‌هایی از مطالب در صورت ذکر
ماخذ از این حکم مستثنی است.

حامی نشریه:

سازمان نظام مهندسی ساختمان استان قم

بررسی مسائل شهری قم / در مصاحبه اختصاصی عمران نامه با مهندس محسن بهشتی / ۱۰

زلزله ترکیه، آینده‌ای دور یا نزدیک برای دیگر کشورها، آماده‌ایم؟ / ۱۴

چالش‌های معماری ساختمان در مرحله پایان کار | گفتار دوم: نرده و جان‌پناه / ۱۶

تغییر رویکرد الگوی مصرف انرژی برای ساختمان‌ها با در نظر گرفتن نوع کاربری و تعداد واحد / ۱۸

آشنایی با تابلوهای برق / ۲۰

اصول بازگذاری باد بر اساس ویرایش پنجم محبت ششم مقررات ملی ساختمان / ۲۲

ژئوسنتتیک‌ها | گزارش سفر علمی به هفتمین کنفرانس اروپایی ژئوسنتتیک / ۲۵

سازه نگهبان مهار متقابل / ۲۶

معرفی مجموعه فرهنگی ورزشی خانه مهندس قم / ۲۸

گزارش تصویری زلزله ترکیه / سوریه ۲۰۲۳ / ۳۲

جنبش مدرنیسم در معماری و ریشه‌های شکل‌گیری معماری مدرن / ۳۴

اخلاق مهندسی: مسائل مربوط به تغییر مهندس پروژه / ۳۶

بررسی روش تولید کاربردهای بتن شفاف / ۳۸

نقش قهوه‌خانه‌ها در فضاهای شهری | معرفی برخی از قهوه‌خانه‌های قم / ۴۰

شهرداران قم از ابتدای تأسیس بلدیة تا اکنون / ۴۱

قم نیشته‌ها (۲) / ۴۴

خدمات عمرانی سید ابوالفضل تولیت در شهر قم / ۴۹

۱۴

۴۹

۱۰

بررسی مسائل شهری قم

در مصاحبه اختصاصی عمران‌نامه با مهندس محسن بهشتی

بخش اول - زندگی‌نامه کاری و تحصیلی

● در ابتدا ضمن تشکر از وقتی که برای مصاحبه به ما دادید، لطفاً به طور مختصر بیوگرافی خودتان به همراه مختصری از فعالیت‌ها و سمت‌هایی که داشتید را بیان کنید.

بنده هم خیلی خوشحالم امروز خدمت شما هستم. محسن بهشتی، متولد سوم خردادماه ۱۳۴۷ در محله سرحوض خیابان آذر قم هستم. همه عمر درسی و خدمت اداری ام، به غیر از دوران تحصیلات عالی در دانشگاه تهران، در قم بوده‌ام.

از سال ۷۴ هم وارد سیستم اداری استان قم شدم. ابتدا به عنوان نیروی کارشناس به استخدام جهاد سازندگی درآمدم، بعد مدیر صنایع روستایی شدم، معاون عمران صنایع روستایی شدم و یک مدت هم در زمانی که جهاد با کشاورزی ادغام شده بود، سرپرست سازمان جهاد کشاورزی شدم. دو مقطع ۲ و ۷ سال در استانداری قم بودم، دو سال مدیر کل دفتر شهر و روستا بودم و با یک فاصله چند ساله، مجدداً برگشتم استانداری قم تا سال گذشته به مدت ۷ سال، معاون هماهنگی امور عمرانی بودم. قبل از استانداری، یک سال و خورده‌ای در اداره کل راه و شهرسازی استان به عنوان مدیرکل بودم. نزدیک به ۱۰ سال هم در شهرداری کار کردم، مدتی معاون عمرانی شهرداری بودم، ۶ سال معاون شهرسازی و معماری بودم، معاون حمل‌ونقل و ترافیک بودم، معاون سرمایه‌گذاری و مشارکت‌های مردمی بودم، و یک چند ماهی هم سرپرست شهرداری قم بودم. این‌ها حاصل ۲۷ الی ۲۸ سال خدمت اداری من است که همه‌اش در قم بوده و الان هم به عنوان کارشناس مسکن، در مرکز تحقیقات وزارت راه و شهرسازی مشغول به کار هستم.

● لطفاً شرحی از دوران تحصیلی‌تان را بیان کنید.

دیپلم را در دبیرستان حافظ قم اخذ کردم. دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد را در دانشگاه تهران و در رشته شهرسازی گذراندم. هم دوره کارشناسی رسم بود به جای گذراندن یک درس، یک پروژه بنویسند و هم دوره کارشناسی ارشد اجبار به انجام پایان‌نامه بود. پروژه دوره لیسانس مطلبی تحت عنوان «شناخت و بررسی عوامل موثر

برای موفقیت در مناصب مدیریت شهری شاخص‌های مختلفی مورد نیاز است، اما دو مشخصه تخصص در حیطه کاری و بومی بودن که نتیجه آن کار با دلبستگی و علاقه همزمان به حرفه و زادگاه است، می‌تواند موفقیت بیشتری برای مسئول و مدیر شهری را رقم بزند.

یکی از معدود مسئولان شهری استان قم با نزدیک به سه دهه حضور در مناصب مختلف مدیریتی که هر دو خصوصیت ذکر شده در او جمع است، مهندس محسن بهشتی با سابقه سمت‌های تأثیرگذاری از جمله، معاون معماری و شهرسازی شهرداری، مدیر کلی راه و شهرسازی و معاون هماهنگی امور عمرانی استانداری است که به درخواست نشریه عمران‌نامه برای انجام مصاحبه درباره مسائل شهری استان قم پاسخ مثبت دادند.

ایشان در یک گفتگوی مفصل که در هفتم آذرماه در دفتر نشریه، به مدت حدود ۴ ساعت برگزار شد، درباره موضوعات مختلف شهری از جمله توسعه شهر قم و تبعات آن، تخلفات ساختمانی و کمیسیون ماده ۱۰۰، کمیسیون ماده ۵ و تغییر کاربری‌ها، ساخت و سازهای شهری و مسائل مختلف آن، آلودگی هوای قم، بافت تاریخی شهر قم و مسائل ریز و درشت دیگر، نظرات خود را بیان کردند که در این شماره، بخش‌هایی منتخب از آن ارائه می‌شود.

در زمان انجام این مصاحبه، مسکن نهضت ملی در استان قم که قرار بود به صورت مجموعه‌های آپارتمانی در سایت ۵۶۰ هکتاری ساخته شود به یکباره تغییر صورت داد و قرار شد با اضافه کردن هزاران هکتار به مساحت شهر در کنار آن، اراضی مزبور تماماً به صورت ویلایی ساخته شود. اگرچه آن تصمیم بدون مطالعه کامل برای شهر قم اکنون متوقف شده است، اما در زمان مصاحبه که تصمیم بر اجرای روش ویلایی‌سازی تمام واحدها، در تمام شهرهای کشور گرفته شده بود، با نقدهای کارشناسی افرادی چون مهندس بهشتی و با تمرکز به شهر قم روبرو شده بود و قاعدتاً بخش عمده‌ای از مصاحبه به بیان نظرات ایشان درباره مسکن نهضت ملی و نحوه ساخت آن در استان قم اختصاص یافت که در این مجموعه به عنوان نقد/سند تاریخی منتشر می‌شود.

زلزله ترکیه آینده‌ای دور یا نزدیک برای دیگر کشورها آماده‌ایم؟

زلزله، تأثیرات مثبت و منفی بر جوامع و محیط زیست دارد. از یک سو، زلزله می‌تواند خسارات و تلفات قابل توجهی را به همراه داشته باشد و منجر به بحران‌های انسانی و اقتصادی شود. از سوی دیگر، می‌تواند فرصت‌های جدیدی برای رشد و توسعه جوامع انسانی ایجاد نماید. از نقطه نظر مثبت، زلزله می‌تواند منجر به کشف منابع طبیعی مانند مواد معدنی جدید در سطح نزدیک به زمین و همچنین ایجاد مسیرهای جدید آب‌های زیرسطحی و رو سطحی شود. این پدیده می‌تواند از طریق ایجاد تغییر در لایه‌های خاکی و بهبود سیستم‌های آبیاری، زمین‌های حاصلخیز را برای کشاورزی فراهم نماید. توسعه فناوری‌های جدید و پیشرفت‌های مرتبط با صنعت ساخت‌وساز بعد از زلزله‌های مخرب تقویت شده و میزان آمادگی جوامع جهانی را در برابر آن بیشتر می‌نماید. مینشل برونو در کتاب «برکات بلا/ فواید فاجعه» در خصوص ایمنی زیرساخت‌های شهری و تاب‌آوری انسانی در زمان وقوع فجایع و درس‌های آموزشی که می‌تواند در بهبود شرایط آیندگان تأثیرگذار باشد سخن گفته است. برونو توصیه می‌کند در زمانی کوتاه پس از فجایی چون زلزله، که پنجره‌ای باز و سپس سرعت بسته می‌شود، باید نسبت به ترویج طراحی و ساخت ایمن و متمایز کردن کار خوب و بد استفاده نمود. از نظر این نویسنده، عموم مردم و دولتمردان برای مدت کوتاهی پس از یک فاجعه، به مسائل آن حوزه اهمیت و واکنش نشان می‌دهند و این زمانی است طلایی برای متخصصین حوزه‌های مختلف صنعت ساخت به منظور فرهنگ‌سازی و تغییرات در شیوه‌ها و رویکردهای طراحی، نظارت و ساخت.

در طول تاریخ، تمدن‌های بسیاری تحت تأثیر زلزله قرار گرفته‌اند. در دوران باستان، زلزله اغلب به عنوان نشانه‌ای از خدایان تعبیر شده و برای هدایت تصمیم‌گیری‌های مذهبی و سیاسی به کار برده می‌شد. در تاریخ جدیدتر، زمین‌لرزه منجر به زوال تمدن‌هایی مانند شهر باستانی هلیک در یونان شده است که در سال ۳۷۲ قبل از میلاد در اثر زلزله به‌کلی ویران شد و هرگز بازسازی نگردید. از سوی دیگر، زمین‌لرزه‌ها در رشد و توسعه تمدن‌ها نیز نقش داشته‌اند. در این خصوص می‌توان به بازسازی سافرانسیسکو پس از زلزله ۱۹۰۶ که منجر به نوسازی زیرساخت‌های این شهر و همچنین تغییرات بسیار گسترده و بنیادین در استانداردهای مهندسی زلزله و ساختمان جهان گردید، اشاره نمود. به‌طور کلی، رابطه بین زلزله و تمدن، پیچیده و چندوجهی است که هم تخریب و هم تجدید را در برمی‌گیرد. همچنین رابطه بین زلزله و منابع طبیعی، معدنی و آب بسیار پیچیده و پیوسته است که بسته به شرایط خاص و آمادگی جوامع آسیب‌دیده، دارای اثرات مثبت و منفی است.

زمین‌لرزه یکی از مخرب‌ترین بلایای طبیعی است که می‌تواند در هر زمان به جوامع انسانی آسیب جدی برساند و خسارات گسترده و تلفات جانی را به همراه داشته باشد. به این ترتیب، دولت‌ها در سرتاسر جهان باید آماده مواجهه با این پدیده طبیعی باشند تا تأثیرات منفی آن‌ها را هر چه بیشتر کاهش داده و به بهبود و بازسازی جامعه خود کمک نمایند. این امر مستلزم رویکردی چندوجهی است که نه تنها به پیامدهای فوری زلزله‌ها، بلکه به اثرات بلندمدت سیاسی، انسانی و اجتماعی این بلایا نیز می‌پردازد.

تأثیرات سیاسی زمین‌لرزه‌ها می‌تواند قابل توجه و غیرقابل پیش‌بینی باشد، به‌ویژه در کشورهایی که دارای زیرساخت‌ها و سیستم‌های شهری ناکارآمد و شکننده می‌باشند. زمین‌لرزه می‌تواند دولت‌های محلی و ملی را مختل نموده و بر توانایی آنها برای واکنش به فاجعه، ارائه خدمات ضروری و حمایت و پشتیبانی از مردم تأثیر بگذارد. علاوه بر این، زلزله همچنین می‌تواند منجر به بی‌ثباتی سیاسی، اغتشاش و درگیری‌های داخلی در کشورها گردد.

تأثیرات انسانی زلزله نیز می‌تواند بسیار ویرانگر باشد. زمین‌لرزه می‌تواند باعث مرگ، جراحت و بی‌خانمانی در مقیاسی بسیار وسیع و همچنین اختلال در ارائه خدمات ضروری مانند مراقبت‌های بهداشتی، آب و برق به مردم بخش بزرگی از یک کشور شود. علاوه بر این می‌تواند تأثیر روانی عمیقی بر انسان‌ها و جوامع داشته باشد که منجر به احساس ترس، اضطراب و تروما می‌شود که می‌تواند تا سال‌ها پس از پایان فاجعه نیز ادامه داشته باشد.

برای کاهش پیامدهای وسیع این پدیده و اثرات سیاسی، انسانی و اجتماعی آن؛ دولت‌ها باید آمادگی کامل در مواجهه با آن و پیامدهای پیش‌روی خود باشند. این

امر مستلزم رویکردی جامع می‌باشد که واقعیت‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جوامع آسیب‌دیده و همچنین نیازهای افراد و خانواده‌ها را در نظر گیرد. دولت‌ها باید برای کمک‌رسانی و حمایت فوری از زلزله‌زدگان و همچنین سرمایه‌گذاری در راستای بازسازی و ترمیم مشکلات بعد از فاجعه؛ برنامه‌ریزی و آمادگی کامل داشته باشند. زلزله می‌تواند تأثیرات اجتماعی قابل توجهی داشته باشد، جوامع را مختل نموده و باعث مشکلات اقتصادی گسترده و عمیق گردد. این پدیده می‌تواند منجر به جابه‌جایی عظیم جمعیت، تخریب خانه‌ها، مشاغل و سایر زیرساخت‌های حیاتی یک کشور شده و باعث ازدست‌رفتن مشاغل بسیار گردد. اثرات اجتماعی زلزله می‌تواند به افزایش فقر و نابرابری و همچنین تشدید تنش‌های اجتماعی و سیاسی یک کشور منجر شود.

علی‌رغم پیشرفت‌های بشری در مهندسی عمران، زلزله‌ها همچنان باعث بروز بلایای عظیم می‌شوند، زیرا پدیده‌ای است که پیش‌بینی و کنترل آن‌ها کاملاً توسط بشر دشوار می‌باشد. از دلایل اصلی تهدید زلزله برای تمدن بشری می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- پیچیدگی ساختار زمین
- شیوه‌ها و استانداردهای ساخت‌وساز
- شهرنشینی (تراکم جمعیت، قدیمی بودن بافت شهرها)
- ماهیت غیرقابل پیش‌بینی بودن زلزله
- با وجود این چالش‌ها، پیشرفت‌های فناوری و مهندسی می‌تواند به کاهش اثرات زلزله کمک کند. به عنوان مثال، با استفاده از مصالح ساختمانی مقاوم، سبک و انعطاف‌پذیر و تکنیک‌های ساخت‌وساز و با اجرای سیستم‌های هشدار اولیه مؤثر و یا میراگرها و جداسازهای لرزه‌ای، می‌توان تأثیرات مخرب زلزله را کاهش داد و خطر آن برای بقای انسان‌ها و همچنین بحران‌های مختلف سیاسی و اجتماعی را به حداقل رساند.

به منظور جلوگیری از بحران‌های اشاره شده در بالا، دولت‌ها پس از وقوع زلزله اقدامات متعددی را برای بهبود ایمنی شهرها و زیرساخت‌ها انجام می‌دهند که در ذیل به چند مورد آن اشاره می‌گردد.

- واکنش اضطراری: نجات و آواربرداری، تأمین سرپناه، غذا و کمک‌های پزشکی
- ارزیابی خسارت: تعیین میزان تخریب و تعیین اولویت‌های بازسازی...
- بازسازی و تعمیر
- ارتقای قوانین و استانداردهای ساخت‌وساز (طراحی، نظارت و اجرا)
- مقاوم‌سازی و ایمن‌سازی ساختمان‌های موجود.
- تهیه مجدد نقشه خطر لرزه‌ای
- ایجاد سیستم‌های هشدار اولیه و برنامه‌ریزی آمادگی هر بیشتر امدادگران و ارگان‌های مرتبط

زلزله ترکیه / سوریه ۲۰۲۳

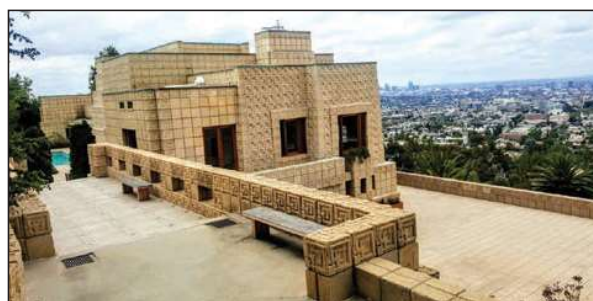
شرح تصاویر:

- ۱- ویرانی‌های مرکز ختای ترکیه / آسوشیندپرس
- ۲- بندر اسکندرون ترکیه / Burak Kara
- ۳- انطاکیه ترکیه / Hussein Malla
- ۴- آدانا ترکیه / Oguz Yeter
- ۵- نجات یک دختر در چندیرس سوریه / Rami al Sayed
- ۶- کلباسی ترکیه / Francisco Seco
- ۷- مسعود هنسر دست دختر ۱۵ ساله‌اش، ایپماک را که در قهرمان‌مرعش درگذشت، گرفته است / Adem Altan
- ۸- دختر بچه نجات یافته از زیر آوار در عفرین سوریه / Ghaith Alsayed
- ۹- نورداگی ترکیه / Petros Giannakouris
- ۱۰- نوجوان نجات یافته، ختای ترکیه / Murat Sen gul
- ۱۱- ختای ترکیه / Enes Yildirim
- ۱۲- نجات کودک ۸ ساله از زیر آوار ۵۰ ساعت پس از زمان زلزله در ختای ترکیه / Burak Kara
- ۱۳- امداد رسانی در قهرمان‌مرعش ترکیه / Evrim Aydin

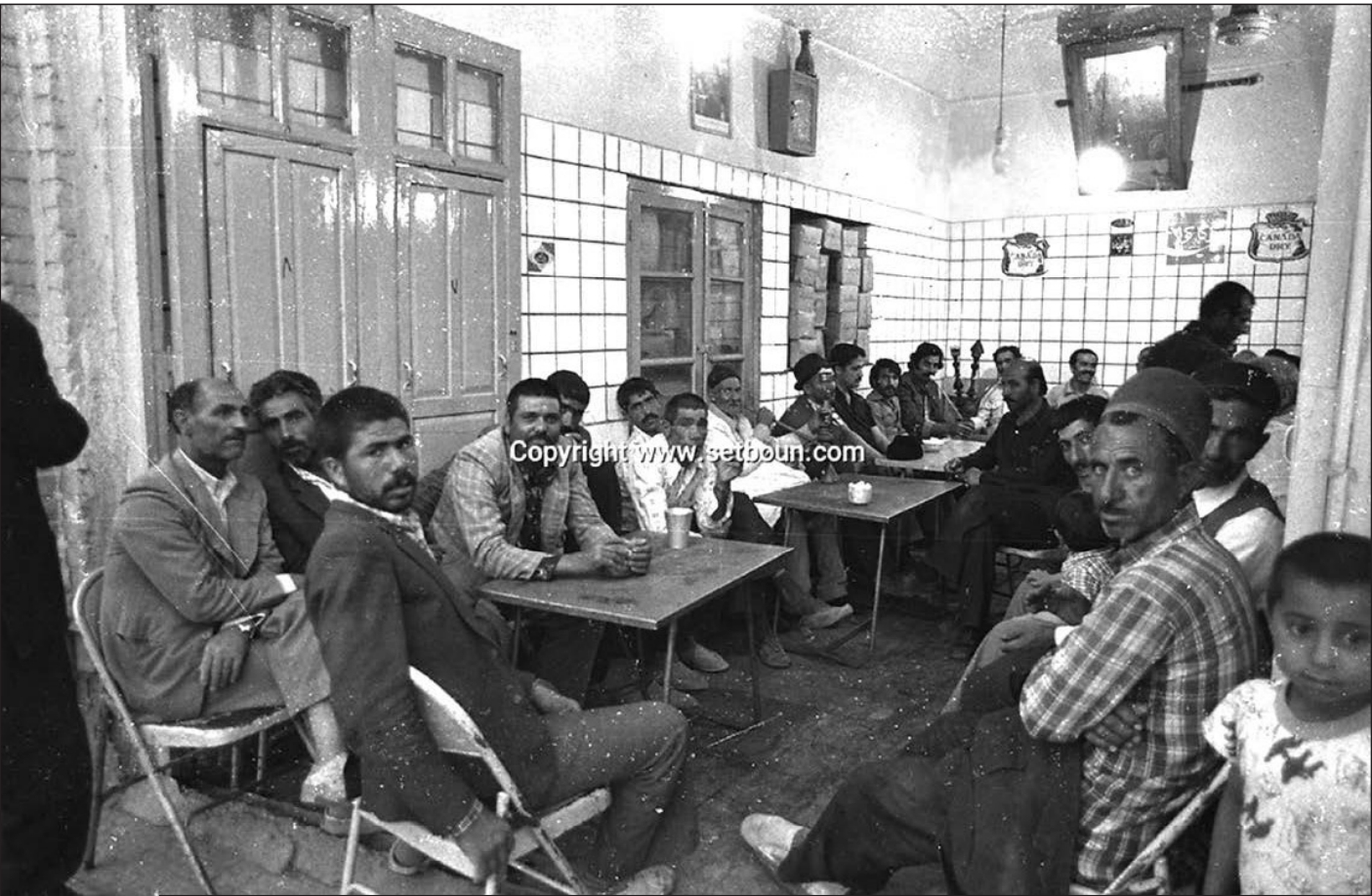
جنبش مدرنیسم در معماری

وریشه‌های شکل‌گیری معماری مدرن

تاریخچه معماری مدرن

معماری مدرن Modern Architecture نام سبکی است نوین و پیشرو در هنر معماری که درمیانه دهه آخر قرن نوزدهم بنیان‌گذاری شد و سپس شروع به رشد و نمو کرد. معماری مدرن انقلابی در معماری ایجاد نمود و سبک جدیدی در هنر معماری آغاز شد. شاید بتوان عواملی همچون رنسانس و ظهور افکاری امانیستی را پیش‌زمینه پیدایش معماری مدرن در اواخر سده نوزدهم میلادی دانست. تولدی که با شکوفایی مکتب شیکاگو، نهضت هنر نو و جنبش فوتوریسم همراه شد و توانست آغازی پرشکوه را برای خود رقم بزند. با این حال معماری مدرن عظمت و کمال فعلی خود را مدیون چیزی جز پیشرفت روزافزون تکنولوژی نیست. به بیانی دیگر، معماری مدرن در تکنولوژی گره خورده است و اعتلای آن جز با پیشرفت تکنولوژی ممکن نمی‌شود. لوکوربوزیه را می‌توان یکی از پیشگامان معماری مدرن دانست. این معمار برجسته سوئیسی، با ساختار شکنی‌های بسیار در ویلاها و خانه‌های متعددی که از خود به جا گذاشته است، موجب تحولی عظیم در معماری مدرن شد.

Copyright www.setoon.com

۴۰ دانشنامه قم / شهرنما حسین مقیمی، استاد پیشکسوت سفالگری

نقش قهوه‌خانه‌ها در فضاهای شهری معرفی برخی از قهوه‌خانه‌های قم

در قهوه‌خانه‌ها تقریباً می‌توان گفت که فقط چای عرضه می‌شود. البته صبحانه، نان و پنیر، کره و مربا، نیمرو و املت و برای ناهار و شام، دیزی داشتند. یکی از کاربردهای اصلی قهوه‌خانه‌ها، گردآمدن گروه‌های مختلف از انواع کسب و کارها بود. به عنوان مثال قهوه‌خانه‌ای محل گرد همایی بناها و کارگران ساختمانی و معمارها بود و اگر کسی نیاز به این افراد داشت بیشتر از غروب تا پاسی از شب گذشته، مراجعه می‌کرد و بنا و کارگر مورد نظرش را انتخاب می‌کرد. قهوه‌خانه‌هایی دیگر محل جمع شدن شاطرها و کارگران نانوائی و صاحبان نانوائی بود. قهوه‌خانه‌هایی محل گرد همایی نجارها و آهنگرها بود و مردم به بهترین و راحت‌ترین شکل ممکن می‌توانستند با این افراد ارتباط برقرار کنند و نیازهای کاری خود را برطرف کنند، همین عوامل باعث شد که قهوه‌خانه‌ها نقش مهمی در زندگی مردم داشته باشند. ناگفته نماند که قهوه‌چی‌ها افراد بسیار کاردرستی بودند و تمام افرادی که به قهوه‌خانه می‌آمدند قهوه‌چی را احترام می‌کردند و از همه مهم‌تر، محرم اسرار و مورد احترام مردم بودند.

معرفی چند قهوه‌خانه مهم شهر قم

۱ قهوه‌خانه یوزباشی، در اوایل خیابان باجک، بیشتر محل استراحت درشکه‌چی‌ها و رانندگان بود و محلی برای تبادل اخبار، و حتی افرادی که به آنها درویش می‌گفتند با لباس خاص و کشکول در آنجا گاهی مداحی می‌کردند که بیشتر مدح حضرت علی (ع) بود. این قهوه‌خانه در حدود ۴۵ سال پیش به فروشگاه لوازم خانگی تبدیل شد. ۲ قهوه‌خانه سرقپرستان یا بازار حراجی‌ها، که مرد شریفی به نام حاج قاسم، صاحب آن بود و چون در بازار حراجی‌ها قرار داشت از همه افشار مردم در آنجا رفت و آمد داشتند و حتی محل خرید و فروش انگشتر و چیزهای دیگر بود.

از آنجا که بشر یک موجود اجتماعی است و لازمه زندگی و پیشرفت او در اجتماعی بودن و کمک به یکدیگر است از همان آغاز خلقت با هم زندگی کردن را پیش گرفت. بعدها که یکجانشینی را با یاد گرفتن کشاورزی آغاز کرد و اولین تمدن‌ها را به وجود آورد، نیاز داشت که از افکار یکدیگر بیشتر استفاده کند. در هر روستایی، منطقه‌ای بود به نام میدان (هنوز هم در روستاهای قدیمی هست) و یک درخت کهنسال هم در آنجا وجود داشت و سکویی پای درخت که بزرگان روستا روی سکو و روستاییان دور آن می‌نشستند و تصمیم‌گیری می‌کردند. بعدها که روستاها گسترش پیدا کرد و به شهر تبدیل شد، مردم مکان‌هایی را در نظر گرفتند تا در آنجا نیازهای کاری و مشورتی، استراحت و گپ و گفتی با دوستان را داشته باشند. چون افرادی که به این مکان‌ها - که می‌توان آنها را کاروانسرای شهری نامید - مراجعه می‌کردند خسته از راه نیز بودند با انواع نوشیدنی‌های سنتی قدیم از آنها پذیرایی می‌شد. در دوره صفویه با ورود اروپاییان به ایران و آوردن قهوه، این مکان‌ها به قهوه‌خانه معروف شد، چون در اثر تبلیغ و درآمدزایی، اروپاییان مردم را به نوشیدن قهوه تشویق کردند و این نام ماندگار شد.

به دلیل آنکه در این قهوه‌خانه‌ها افراد و گروه‌های مختلفی می‌آمدند و در بین آنها آوازه‌خوان، نوازنده، قصه‌گو و... بود، شروع کردند به هنرنمایی و همین کار باعث شد که نقالی و شاهنامه خوانی در قهوه‌خانه‌ها اجرا شده و مورد استقبال مردم قرار گیرد، به طوری که در شب‌هایی که شاهنامه خوانی بود در قهوه‌خانه‌ها دیگر جای نشستن نبود. در اواخر قاجار که چای وارد ایران شد و خیلی ارزان‌تر از قهوه بود و درست کردن آن آسان‌تر، وقتی مردم با مره‌چای آشنا شدند و عادت کردند، چای حتی جای نوشیدنی‌ها و شربت‌های ایرانی را گرفت و همانطور که می‌دانید در صدساله اخیر

شهرداران قم

از ابتدای تأسیس بلدیة تا اکنون

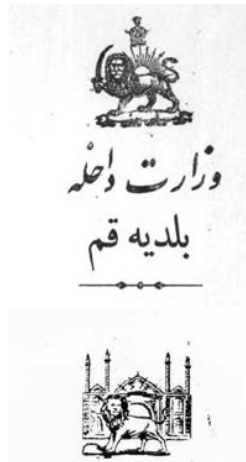

تاریخ تأسیس و گشایش شهرداری قم
با بررسی اسناد و پرونده‌های موجود در بایگانی و پس از تطبیق نام‌های شهرداران با چند منبع داخلی شهرداری، متوجه شدیم که در بیشتر موارد و در برخی فهرست‌های منتشرشده اختلافات بسیاری دیده می‌شد، فهرست اسامی ناقص و نام تعدادی از شهرداران نیز از قلم افتاده بود که در منابع همچون سایت شهرداری و سایت‌های معرفی شهرداران قدیم شهرداری قم در فضای اینترنت منتشر شده بود. این اطلاعات از منابع اخیر استخراج شده بود که هم اکنون برخی از اسناد آن موجود نیست، جالب اینکه به روایت‌های نامعتبر، سال آغاز به کار اولین شهردار در فهرست را مطابق با سال تأسیس شهرداری می‌دانستند و در برخی از منابع سال ۱۳۰۸ و در برخی دیگر سال ۱۳۱۱ ذکر شده بود.

به هر روی پس از بررسی‌های بسیار و کنکاش و پژوهش در اسناد گذشته، نخست با پیدا شدن سندی متعلق به اداره مالیه (اداریه) شامل شرح دریافت عوارض روشنایی بازار و تاریخ‌های ذکر شده در آن متوجه قدمت بیشتر شهرداری قم شدیم و با پی‌جویی بیشتر شرحی راجع به انجمن بلدی قم در روزنامه ایران نو یافتیم، سپس با جستجوی بعدی اسناد بسیار مهمی درباره تاریخ تأسیس و ابلاغ «میرزا محمود خان» انجمن بلدی و راه‌اندازی بلدیة شهر قم در کتابخانه مجلس شورای اسلامی کشف شد. بر اساس این اسناد، می‌توان سال تأسیس شهرداری قم را مطابق با ابلاغیه و آیین‌نامه با ۱۰ دی‌ماه ۱۲۸۸ دانست.

تاریخ انتصاب، انتخاب و انفصال و استعفا شهرداران قم

با بررسی تشریفات و اسناد بجا مانده از آن دوران به «نشریه شماره ۴ شهرداری قم» چاپ شده به سال ۱۳۴۷، رسیدیم که در دو صفحه فهرست شهرداران قم را از ابتدا تا زمان چاپ نشریه آورده‌اند، که به جهت نزدیکی به زمان گذشته و دسترسی بیشتر به اسناد طی آن سال‌ها به نظر درست بودند و تطبیق آن با نشریه مردمی و محبوب شهر قم در دوران پهلوی یعنی «روزنامه استوار» تاریخ انتصاب بیشتر شهرداران به صورت دقیق بررسی شد و به دست آمد. در برخی از اعلامیه‌های درج شده در روزنامه که از سوی شهرداری صادر شده، نام شهردار وقت و تاریخ نصب و فصل شهرداران ثبت شده است و تطبیق نشریه شماره ۴ با تاریخ‌های قید عزل و نصب شهرداران برای یافتن حدودی تاریخ فعالیت شهرداری که مستقیماً خبر انتصاب آن‌ها در روزنامه درج نشده مفید بود. بنابراین می‌توان مدعی شد که تقریباً بیشترین تعداد شهرداران و سرپرستان شهرداری قم با تاریخ درست در این گفتار آمده است.

شهر داری قم

شهرداری قم

مجلس شورای اسلامی ایران

شهرداری قم

شهرداری قم

شهرداری قم

سازمان شهرداری با مفهوم امروزی پس از تشکیل حکومت مشروطه در دوران قاجار با تصویب قانون بلدیة مصوب ۱۲ جوزا پارسئیل (تقسیمات ماهانه سال پاریسی) مطابق با ۱۲ خرداد ۱۲۸۶ خورشیدی و ۱۳۲۵ قمری پا به عرصه وجود نهاد. این قانون در ۵ فصل و ۱۰۸ ماده تنظیم و تصویب شده بود که در فصل چهارم، چگونگی ایجاد سازمان بلدیة، نحوه تقسیم کار، وظایف و حدود اختیارات اعضای انجمن شهرها و واحدهای سازمانی تابعه، شیوه اعمال نظارت و مداخله حاکم را در امور بلدیة، تعیین نموده بود. در ماده ۹۳ آن بر لزوم وجود شخصی به عنوان کلانتر (شهردار)، که اداره امور بلدیة را به عهده بگیرد اشاره شده بود.

پس از تصویب قانون، نخستین بار در دهم دی‌ماه سال ۱۲۸۸ با انتخاب ۲۳ نفر وکیل انجمن بلدی در قم تشکیل شد، این انجمن با اکثریت تمام آرا میرزا محمود خان را به ریاست انجمن بلدی انتخاب نمودند و آغاز به کار رسمی بلدیة را بدین شکل رقم زدند. بنا بر اسناد بدست آمده از سال‌های نخستین تأسیس نظام نوین اداره امور شهر، و با قانون بلدیة مصوب سال ۱۳۰۰ در دوره پهلوی اول و تکمیل آن با قانون سال ۱۳۰۹ «بلدیة قم»، در سال ۱۳۰۴ خورشیدی به شکل امروزی آغاز به کار نموده است.

از آن زمان تاکنون شهر مقدس قم ۶۸ شهردار را به خود دیده است. واژه «بلدیة» یادگار دوران قاجار در دهم خرداد ماه سال ۱۳۱۴ با تصویب فرهنگستان زبان پاریسی به واژه «شهرداری» تغییر پیدا کرد. در دوران پهلوی اول، شهرداری قم دارای دو ساختمان بود، یکی ساختمان اولیه‌ای که شهرداری قدیم در آن بنا مستقر بود که حوالی میدان فاطمی (میدان روح‌الله کنونی) بنا شده بود و بعدها به ساختمان آسایشگاه شهرداری مشهور شد، سپس با ساخت ساختمان مرکزی شهرداری و فرمانداری در حوالی بازار و حرم مطهر در محدوده شمالی باغ ملی، حد فاصل خیابان ارم و خیابان آستانه که کلنگ آن در سال ۱۳۱۸ به زمین زده شد و عملیات ساخت و تکمیل آن تا سال ۱۳۲۹ ادامه داشت. برای سهولت در اداره امور، مطابق با قوانین مصوب شهرداری‌ها، شهر به تعدادی «برزن» بخش شده بود که این واژه اکنون در ادبیات شهری دیگر کاربردی ندارد و به جای آن از واژه «ناحیه» و «منطقه» استفاده می‌شود. اکنون شهرداری قم بر اساس قوانین تقسیمات کشوری واجد رتبه ۱۱ بوده و دارای ۱۰ منطقه شهری مصوب سال ۱۳۹۱ است که هشت منطقه آن تاکنون تشکیل شده است. شهرداری قم در مجموع منطقه‌های هشتگانه خود دارای ۲۶ ناحیه خدمات شهری می‌باشد.

در این گفتار فهرست شهرداران قم و دوران خدمت‌شان که از مأخذهای و منابع معتبر و مورد وثوق استخراج شده معرفی می‌شوند.

قم‌نشته‌ها (۲)

پیشانه / مقدمه

قم‌نشته‌ها، یادداشت‌ها یا نوشتک‌ها یا نوشته‌هایی است که برآمده از مطالعات پراکنده و دیده‌ها و شنیده‌های نگارنده در خصوص خطه قم (یعنی زادگاه و زندگی‌گاه وی) از روزگار کودکی و نوجوانی تا این دوران است. البته با نگاهی به گذشته و تاریخ این منطقه. امید است مفید باشد و در دیده‌ها پسندیده افتد و هم‌چنین برای بهتر شدن اوضاع کنونی و آینده این سرزمین تاریخی و در نگاهبانی و بهره‌بری شایسته از میراث ژرفبایش به کار آید.

۵. احتمال همزمانی سیل و زلزله در قم

در قم هم سیل و هم زلزله با درجاتی کم و زیاد سابقه وقوع دارد.

سالشمار تاریخی این دو عارضه طبیعی می‌باید بر اساس متون و اسناد تاریخی و اداری تنظیم گردد تا نمودار زمانی آن برای پیش‌بینی‌های لازم بدست آید. هندسه تاریخی گسترش شهر قم در دوران اسلامی خطی و از شرق به سوی غرب بوده است، یعنی قائم بر رودخانه گذرنده از میان شهر. حدود نیم‌قرنی است که شکل این هندسه تغییر یافته است و شهر از دو سوی جنوبی و شمالی با تمایل بسیار بیشتری در سوی جنوبی رو به گسترش می‌باشد. یعنی تقریباً به موازات رودخانه شهر.

هم‌اینک از بستر رودخانه که نسبت به گذشته با ایجاد دیواره‌های بتنی و سیمانی بسیار کوچکتر شده است به صورت بلوار برای رفت و آمد خودرو استفاده می‌شود.

عکس‌های هوایی و تاریخی گواه این کوچک‌شدگی بستر است. یعنی دیواره‌های سیمانی فعلی که دو طرف رود ایجاد شده‌اند کوچکتر از اندازه طبیعی بستر آن‌اند. البته مسیری کوچک در میان این بلوار برای عبور آب رود در نظر گرفته‌اند.

نگارنده بارها و بارها به این نحوه استفاده که کاملاً خلاف مقررات حاکم است، ایراد گرفته است و پیشنهاد کرد که در ادامه گسترش جنوبی - شمالی شهر، بلوار

بستر به حاشیه رود منتقل شود و در کنارش فضایی سبز پیش‌بینی شود.

دو پلاک اصلی یعنی پلاک ۴۵۶ در کنار جاده اراک و پلاک ۱۰۵۹۳ در مجاور بلوار الغدیر چنین اجازه‌ای را تا اندازه خوبی می‌دهد یا بهتر بگوئیم می‌داد.

این تمهید چند خاصیت در برداشت:

یکم - استفاده غیر قانونی از بستر رود متوقف می‌شود.

دوم - بستر رود برای پذیرش سیل‌های سهمگین آماده می‌گشت.

سوم - در صورت وقوع همزمان سیل و زلزله - هر چند با احتمال بسیار ضعیف - امکان خروج و اسکان آسیب‌دیدگان در فضای حاشیه رود به دلیل وجود بلوار و فضای سبز جانبی و نبود آوار ناشی از زلزله در این دو قسمت وجود داشت.

چهارم - همزمان ورود نیروهای امدادی به میانه شهر امکان پذیر می‌شود.

متأسفانه گوش شنوایی برای این پیشنهاد وجود نداشت و همان خطاهای پیشین در حال استمرار و تکرار است.

حال با توجه به آنچه گفته شد، این پرسش‌ها را از نهادهای تصمیم‌گیرنده و مسئول در خصوص حوادث غیرمترقبه دارد:

در صورت وقوع همزمان سیل و زلزله چه پیش‌بینی‌هایی کرده‌اند؟

آیا امکان خروج آسیب‌دیدگان و ورود امدادگران به منطقه میانی شهر به صورت همزمان وجود دارد؟

آیا تصور نمی‌کنند که خروج آسیب‌دیدگان و ورود امدادگران، موجب تلاقی آنها و قفل‌شدگی میانه شهر شود؟ آن هم در لحظاتی که ثانیه‌های آن مهم و حیاتی‌بخش است.

توجه شود هم‌اینک در هنگام بارش که تردد در بستر متوقف می‌شود، میانه شهر کاملاً قفل می‌گردد، چه رسد به اینکه با حادثه‌های همزمان سیل و زلزله روبرو شویم.

رویداد دو حادثه همزمان در کشور ما بی‌سابقه نیست. برای مثال همزمانی بارش برف و زلزله چند سال پیش در شمال و اخیراً در خوی قابل اشاره است.

امیدواریم نهادهای مرتبط در جلسات تخصصی خود این احتمال را هر چند وقوع آن بسیار ضعیف باشد، پیش‌بینی و بررسی کنند.

پیشنهاد می‌شود قبل از هر امری، پل راه‌آهن مجاور مصلی با تعداد چشمه‌های آن (تاسیس در سال ۱۳۱۸ شمسی) با نگاهی جدید دیده شود تا به دوراندیشی پیشینیانمان بی‌ببریم.

۶. آلودگی هوا در قم

چند سال پیش، هنگام خدمت اداری روزی به بالای ارتفاعات یزدان در مجاور دریاچه جوان رفتم. چتری از دود با قطری بسیار زیاد بر فراز شهر دیدم. معنایش این است که ما در قفسی بزرگ و پراز دود، تنفس و زندگی می‌کنیم.

آلودگی هوا در قم عمدتاً به دو امر برمی‌گردد:

یکم - آلودگی ناشی از سوخت خودروها و لوازم حرارتی منازل و تاسیسات صنعتی کارخانجات و کارگاه‌ها و نیروگاه حرارتی

دوم - آلودگی ناشی از ریگرگد و گرد و غبار که به علت دخالت ناروای ما در طبیعت و تأمین نکردن حلقه طبیعی دریاچه نمک و دشت مسیله و قمرود حادث گردیده است.

یک عامل دیگر را هم نباید از نظر دور داشت. و آن صنعتی‌کردن گسترده و بی‌رویه پیرامون قم است که به دلیل نزدیکی به پایتخت و بازار بزرگ مصرف و دسترسی راحت به راه‌های دسترسی اصلی در کشور است. مثال اسفانگیز آن منطقه سلفچگان است که با آلوده کردن سه‌گانه‌های حیاتی (آب - خاک - هوا) کم‌کم به یکی از آلوده‌ترین مناطق کشور تبدیل شده است.

قم، به علت محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های صنعتی در تهران و نزدیکی به این شهر - برای صنعت‌پیشگان از جذابیت‌های بیشتر برخوردار است. باید دید در برابر این هزینه‌ها و آلودگی‌های بعضاً جبران‌ناپذیر که اینان بر قم تحمیل کرده‌اند این گستره‌های صنعتی (اعم از بخش و ناحیه و شهرک صنعتی) که شهر را در میان خود محاصره کرده‌اند، چه سودهایی برای مردمان این دیار داشته است؟

سیل سال ۱۳۹۸ رودخانه قم / عکس: محمد رفیعی موحد، تسنیم

خدمات عمرانی سید ابوالفضل تولیت در شهر قم

مترمربع ساخته شد.

در این کتابخانه حدود ۱۸۰۰ نسخه خطی و همچنین ۴۰۰۰ کتاب چاپ سنگی وجود دارد که بعضی از نسخه‌ها، بسیار کمیاب است. این کتابخانه دارای بیش از ۱۰۰ هزار جلد کتاب چاپی می‌باشد.

۲ مسجد سید حسین تولیت در بلوار بوعلی سینا (محل سالاریه)

این مسجد که در بلوار بوعلی سینا حدفاصل میدان شهید دستغیب و میدان دفاع مقدس (فلکه پارک) واقع شده است، در سال ۱۳۵۰ توسط سید ابوالفضل تولیت و بنام برادرش سید حسین ملقب به سالارالتولیه، ساخته شد.

زمین این مسجد ۸۰۰ مترمربع می‌باشد که ۲۸۰ مترمربع آن به شبستان اصلی مسجد اختصاص یافته و در سال‌های بعد در قسمت دیگر زمین حسینیه‌ای توسط اهالی محل احداث گردیده است.

۳ درمانگاه تولیت (بیمارستان علی بن ابی طالب علیه‌السلام)

این درمانگاه در زمینی به مساحت ۷۴۰۰ مترمربع در بلوار بوعلی سینا و در مجموعه باغ سالاریه در کنار مسجد سید حسین تولیت توسط مرحوم سید ابوالفضل تولیت بنا شد. ساختمان اولیه این درمانگاه در یک طبقه کامل و نیم طبقه‌ای در بالای آن به مساحت ۲۵۰۰ مترمربع ساخته شد.

قبل از واگذاری این درمانگاه به سپاه پاسداران، این مکان در مدت زمان کوتاهی محل اسکان آوارگان جنگ تحمیلی ایران و عراق بود تا اینکه در سال ۱۳۶۱ توسط شرکت سهامی خاص طاهر قم، به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با سه شرط هبه شده است.

شروطی که به امضاء آقایان احمد صدرحاج سید جوادی (عضو هیأت امنا بنیاد طاهر قم) و مهندس حسین حریری (مدیرعامل وقت شرکت طاهر قم) و خانم طاهره غفاری (عضو هیأت امنا و همسر مرحوم سید ابوالفضل تولیت) و دکتر نقی طاهری (عضو هیئت امنا) رسیده و در این هبه‌نامه درج شده، چنین است:

- این بنا با کاربری درمانی بماند.
- این مجموعه به عموم مردم خدمات درمانی ارائه دهد.
- کاشی سردر ورودی این درمانگاه، بنام مرکز درمانی سید ابوالفضل تولیت حفظ شود.

این درمانگاه پس از دراختیار گرفتن توسط سپاه، در سال‌های بعد توسعه یافته و به بیمارستان تبدیل شده و هم‌اکنون دارای بخش‌های مختلف درمانی از جمله: اورژانس، سی‌سی‌یو، آی‌سی‌یو، داخلی و جراحی مردان، داخلی و جراحی زنان، اتاق عمل، اطفال، دیالیز، اعصاب و روان، سی‌تی‌اسکن، سنگ شکن، دندانپزشکی، فیزیوتراپی، آزمایشگاه، رادیولوژی، اسکوپ، درمانگاه‌های تخصصی و فوق تخصصی و

در گذر زمان و تاریخ شهر قم، نامداران و بزرگان زیادی زیسته‌اند که از خود آثار فراوانی به یادگار گذاشته‌اند. از جمله افرادی که خدمات اجتماعی، عمرانی در شهر قم انجام داده مرحوم سید ابوالفضل تولیت ملقب به مصباح‌التولیه، فرزند سید محمدباقر متولی‌باشی، تولیت حرم حضرت معصومه (س) بود که این سمت را به صورت موروثی از اجداد خود داشت. او از سال ۱۳۱۹ (بعد از مرگ پدر) تا سال ۱۳۴۴ متولی اداره امور آستانه مقدسه حضرت معصومه (س) بود.

مرحوم تولیت در سال ۱۲۸۹ شمسی در قم متولد شد و تحصیلات اولیه خود را در مدرسه باقریه که توسط پدرش به سبک جدید تأسیس یافته بود شروع کرد و ادبیات فارسی و عربی و دیگر علوم متداول را بنحو شایسته‌ای نزد استادان زمان خود فراگرفت. در هنر نقاشی و خطاطی ید طولایی داشت و آثار جالبی در این موارد از وی به یادگار مانده است. تولیت مانند پدر خود مرد دین و سیاست بود و هفت دوره پیایی نمایندگی مردم قم را در مجلس شورا عهده‌دار بود و خدمات سیاسی و اجتماعی قابل توجهی را انجام داد. او سرانجام در ۵ مردادماه ۱۳۵۸ دارفانی را وداع گفت و در یکی از حجره‌های مسجد قدس شهرک امام خمینی (بنیاد) شهر قم که توسط خود ایشان برای نیازمندان پایه‌گذاری شده و در حال ساخت بود به خاک سپرده شد.

در این یادداشت سعی شده است خدمات اجتماعی-عمرانی که ایشان در شهر قم پایه‌گذاری کردند بررسی شود.

۱ کتابخانه آستانه مقدسه حضرت معصومه سلام الله علیها

کتابخانه آستانه مقدسه حضرت معصومه (س) در سال ۱۳۳۱ شمسی توسط سید ابوالفضل تولیت، تأسیس شد. ایشان نخست با اهدای ۱۵۰۰ جلد کتاب خصوصی خویش، این کتابخانه را تأمین و سپس با هزینه آستانه مقدسه به مرور کتاب‌های لازم خریداری شد. مرحوم آیت‌الله العظمی بروجردی و آیت‌الله العظمی نجفی مرعشی و دیگرانی از جمله اطرافیان آقای تولیت مانند حاج سید احمد تولیتی (نائب‌التولیه آستانه) نیز کتاب‌هایی را به این کتابخانه اهدا نموده‌اند.

اولین مکان کتابخانه یک اتاق مستطیل شکل بود که نخست در طبقه فوقانی واقع در سمت جنوب صحن بزرگ و متصل به ایوان آینه و گنبد مطهر و صحن موزه بوده است.

بعد از افزایش کتب و کمبود فضای مطالعه، کتابخانه به طبقه فوقانی مابین صحن بزرگ اتابکی و عتیق متصل به مدرسه فیضیه انتقال یافت. پس از آن، کتابخانه به ساختمان جدید آن در بیرون حرم مطهر و مابین حرم و مدرسه فیضیه منتقل گردید و تا سال‌ها بعد کتابخانه در این مکان دایر و برقرار بود تا آنکه در سال ۱۳۹۳ ساختمان فعلی این کتابخانه در ضلع شرقی حرم مطهر در زمینی به مساحت ۱۱۲۰۰

داروخانه می‌باشد و به عموم مردم شهر قم خدمات درمانی ارائه می‌کند.

۴ دبیرستان عفت

این دبیرستان در دهه ۶۰ در زمینی که مرحوم سید ابوالفضل تولیت برای ساخت مدرسه در نظر گرفته بود بنا شد. زمین این مرکز آموزشی قبل از احداث آن، حمام قدیمی شاه حمزه بود که به مخروبه تبدیل شده و توسط مرحوم تولیت برای ساخت مدرسه خریداری شده بود. با توجه به نیاز این منطقه، مرحوم حجت‌الاسلام سید محمد آل طه از طریق همسر آقای تولیت (سرکار خانم طاهره غفاری) و کمک مالی ایشان کار ساخت این دبیرستان را آغاز می‌کند. مبلغ اهدایی تا مرحله شناختی ساختمان هزینه می‌شود و مابقی هزینه‌های ساخت توسط بنیانگذار انقلاب اسلامی تأمین می‌شود.